

Алпатова С. Р.,

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту,
Донецький державний університет
внутрішніх справ
(м. Кропивницький, Україна)

Науковий керівник:

Куракін О.М.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових
дисциплін Навчально-наукового
інституту права та соціального
менеджменту,
Донецький державний університет
внутрішніх справ
(м. Кропивницький, Україна)

ДОСВІД КРАЇН НАТО ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Трансформація характеру воєнних конфліктів у ХХІ столітті зумовила необхідність переосмислення підходів до підготовки фахівців сектору безпеки. Гібридна війна Росії проти України з 2014 року та її ескалація у повномасштабну агресію у 2022 році продемонструвала критичну важливість адаптації систем професійної освіти до нових викликів. Актуальність дослідження досвіду країн НАТО полягає у тому, що організація вже два десятиліття розробляє підходи до підготовки персоналу для протидії гібридним загрозам, які поєднують військові, інформаційні, кібернетичні, економічні та дипломатичні компоненти. Наукова новизна роботи полягає в систематизації конкретних механізмів адаптації досвіду НАТО до українських реалій з урахуванням унікального бойового досвіду Збройних Сил України.

Концептуалізація гібридних загроз у рамках НАТО пройшла значну еволюцію після подій 2014 року. Відповідно до офіційної позиції організації, гібридні загрози поєднують військові та невійськові, приховані та відкриті засоби, включаючи дезінформацію, кібератаки, економічний тиск, розгортання нерегулярних збройних груп та використання регулярних сил. Методи гібридної війни використовуються для розмивання меж між війною та миром і спрямовані на дестабілізацію та підрив суспільств. Унікальність сучасних гібридних атак полягає у їхній швидкості, масштабі та інтенсивності, що стало можливим завдяки стрімким технологічним змінам та глобальній взаємопов'язаності. З 2015 року НАТО розробила стратегію протидії гібридним загрозам, а з 2016 року

організація публічно заявила, що гібридні дії проти одного чи більше союзників можуть призвести до рішення про застосування статті 5 Північноатлантичного договору [1].

Ключовим інституційним механізмом підготовки фахівців став Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам у Гельсінкі. Центр розпочав свою роботу у вересні 2017 року з трьома ключовими функціями: сприяння протидії гібридним загрозам на стратегічному рівні через дослідження та навчання, створення міжнародних мереж експертів у сфері всеосяжної безпеки та функціонування як платформи співпраці між ЄС та НАТО у оцінці вразливостей суспільств [2]. Директор центру Матті Саарелайнен підкреслив, що центр не є оперативним підрозділом протидії гібридній війні, а спрямований на покращення розуміння гібридного впливу з боку державних та недержавних акторів.

Важливим напрямом підготовки фахівців є розвиток спроможностей протидії інформаційним загрозам. Центр передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій у Ризі, створений у 2014 році, проводить понад двадцять навчальних заходів щорічно для фахівців з різних країн [3]. У жовтні 2024 року міністри оборони країн-членів схвалили підхід НАТО до протидії інформаційним загрозам, який базується на чотирьох етапах: попередження через моніторинг і аналіз, виявлення загроз та своєчасне реагування, стримування та пом'якшення через координовані публічні заяви та спростування дезінформації, відновлення через оцінку використаних вразливостей [4]. Організація інвестує у системи обробки великих обсягів даних з відкритих джерел для забезпечення ефективного аналізу інформаційного середовища.

Практичним втіленням співпраці між НАТО та Україною стало створення Спільного аналітично-тренувального та освітнього центру у Бидгощі, Польща. Рішення про його створення було прийнято міністрами оборони у лютому 2024 року та підтверджено на Вашингтонському саміті у липні 2024 року [5]. Центр офіційно відкрився 17 лютого 2025 року та є першою спільною цивільно-військовою організацією між НАТО та партнерською державою. JАТЕС є частиною командної структури НАТО та безпосередньо підпорядковується Верховному головнокомандувачу союзних сил по трансформації. Центр очолює польський бригадний генерал Войцех Озга, а до його складу входять українські співробітники [6]. Основними завданнями центру є аналіз цивільно-військового досвіду російської війни проти України, підтримка розвитку взаємосумісності між НАТО та Україною, сприяння трансформації у сфері стримування та оборони, запобігання кризам та управління ними. Початкова оперативна спроможність центру становить тридцять три співробітники, з плануванням досягнення повної оперативної спроможності до 2026 року з сімдесят чотирма особами персоналу [7].

Досвід центру в Бидгощі демонструє двосторонню цінність співпраці. Як зазначила заступниця Генерального секретаря НАТО Радміла Шекерінська під час інавгурації центру, організація отримала спеціалізовану цивільно-військову структуру для аналізу успіхів української сторони та російської військової

тактики, що дозволяє краще зрозуміти методи ведення війни противником та підготувати оборону країн-союзників. Верховний головнокомандувач союзних сил по трансформації адмірал П'єр Вандье підкреслив критичну важливість швидкого навчання, зазначивши, що Росія швидко навчається і НАТО потрібно навчатися ще швидше [7]. Для України центр надає можливість структурованого обміну досвідом, доступу до натовських методологій підготовки та посилення інтеграції у структури організації.

Адаптація досвіду НАТО до українських реалій потребує комплексного підходу. Ключовими напрямками має стати розширення участі українських фахівців у програмах спільного центру в Бидгощі, систематична інтеграція напрацювань центрів передового досвіду у програми українських військових академій та закладів правоохоронних органів, розвиток власних спроможностей аналізу інформаційних загроз на основі натовських методологій та створення міжвідомчих платформ для обміну досвідом між різними секторами безпеки. Важливим є також формалізація українського бойового досвіду у форматі навчальних матеріалів та кейсів, які можуть використовуватися як у національних закладах освіти, так і у навчальних центрах НАТО, посилюючи взаємну інтеграцію систем підготовки.

Досвід країн НАТО демонструє, що ефективна підготовка фахівців до протидії гібридним загрозам вимагає системної трансформації освітніх програм з акцентом на міждисциплінарність, практичну орієнтацію та постійну адаптацію до еволюції загроз. Україна має унікальну можливість не лише імплементувати перевірені практики організації, але й збагатити їх власним безпрецедентним досвідом протидії російській агресії.

Список використаних джерел:

1. Протидія гібридним загрозам. Countering hybrid threats. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm.
2. У Гельсінкі починає працювати Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам. European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats starts operating in Helsinki. URL: <https://valtioneuvosto.fi/en/-/1410869/eurooppalaisen-hybridiosaamiskeskusten-toiminta-kaynnistyy-helsingissa>.
3. Розшифровка інформаційного середовища: Центр передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО. Decoding the Information Environment: NATO's Strategic Communications Centre of Excellence. URL: <https://www.act.nato.int/article/stratcom-coe-2024/>.
4. Підхід НАТО до протидії інформаційним загрозам. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/10/18/natos-approach-to-counter-information-threats>.
5. Столтенберг: НАТО, Україна для запуску спільного навчального центру в Польщі. Stoltenberg: NATO, Ukraine to launch joint training center in

Poland. URL: <https://kyivindependent.com/stoltenberg-nato-ukraine-to-launch-joint-training-center-in-poland/>.

6. Спільний центр аналізу, навчання та освіти. НАТО. Joint Analysis, Training And Education Centre. NATO. URL: <https://www.act.nato.int/jatec/>.

7. НАТО і Україна Відкривають Спільний аналітичний навчально-освітній центр. NATO and Ukraine Open the Joint Analysis Training and Education Centre. URL: <https://www.act.nato.int/article/nato-ukraine-open-jatec/>.